

ПРОТИДІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ ЗАСОБАМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

КОМАРНИЦЬКА Ірина Іванівна - доцент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» к.ю.н.

<https://orcid.org/0000-0003-4314-877X>

УДК 342.92: 342.7

DOI 10.32782/NP.2020.4.31

Стаття посвячена аналізу категорії правонарушень в фінансово-правовій сфері, определению их специфики, основных особенностей противодействия таким деликтам средствами административного права в Украине. Особое внимание посвящено анализу подходов к пониманию содержания финансово-экономической сферы и детализации деликтов, возникающих в ней. Определена специфика противодействия правонарушениям в финансовой сфере как разновидности экономических правонарушений в Украине и реализации административно-правовых средств противодействия этим деликтам. Комплексно отражено имеющуюся в Украине систему инструментов административно-правового правозащитного воздействия.

Ключевые слова: правонарушение, финансово-экономическая сфера, средства административного права, противодействие, административная ответственность, финансово-правовые отношения.

Вступ

Вчинення правопорушень у фінансово-економічній сфері зумовлює не лише особливу небезпеку для управлінських процесів, що забезпечують функціонування економіки держави, але й несе загрозу фінансово-економічним правам та законним інтересам громадян, підприємств, установ, організацій, національній безпеці держави загалом.

Адміністративно-правові засоби протидії деликтам у цій сфері є важливими інструмен-

тами профілактичного, примусового, стимулюючого та іншого характеру, що здатні як запобігти формуванню негативних наслідків фінансово-економічного характеру, так і припинити такі деликти та покарати винних за їх вчинення.

Важливість фінансово-економічної сфери і правопорушень, що з нею пов'язані, для життєдіяльності нашого суспільства засвідчує потребу теоретичного осмислення за протидії правопорушенням у фінансово-економічній сфері засобами адміністративного права.

Постановка проблеми

Фінансово-економічну сферу слід розглядати як складний економіко-правовий феномен, який уособлює різноманітні галузі життєдіяльності суспільства, є специфічним напрямом людської діяльності задля розвитку інтересів членів соціальної спільноти з приводу економічних процесів та фінансових ресурсів, є ареалом мобілізації і розміщення фінансових ресурсів, організаційно-економічних, виробничих відносин, відносин власності, функціонування усього господарського механізму держави, розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту.

Саме держава реалізує обов'язок створення системи ефективних адміністративно-правових засобів протидії деликтам у цій сфері, формує специфічний правовий режим функціонування суб'єктів фінансово-економічних правовідносин, забезпечення захисту їхніх фінансово-економічних прав.

Важливим завданнями української держави в аспекті оновлення адміністративного законодавства є удосконалення системи протидії правопорушенням у фінансово-економічній сфері засобами адміністративного права.

Стан дослідження проблеми

Загальним питанням пізнання змісту фінансово-економічної сфери держави присвячені праці Д. Ванькович, Р. Міхель, В. Окейна. Водночас протидії деліктам у цій сфері засобами різних галузей права присвятили наукові роботи С. Кравчук, Т. Скакун і інші. Натомість питань визначення змісту правопорушень у фінансово-правовій сфері, їх специфіки, основних особливостей протидії таким деліктам засобами адміністративного права в Україні стосуються праці доволі обмеженого кола науковців. Серед таких О. Заяць, Д. Кобелько, Ю. Назар, І. Проць, І. Петрик. Однак відсутність ґрунтовних, комплексних наукових праць щодо протидії деліктам у фінансово-економічній сфері, недослідженість окремих аспектів цієї проблеми спонукає продовжити дослідження у цій сфері.

Метою статті є дослідження протидії правопорушенням у фінансово-економічній сфері засобами адміністративного права.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній сформовано ряд нових висновків щодо особливостей фінансово-економічної сфери та різновидів адміністративних деліктів, що в ній вчиняються. Дістало подальший розвиток обґрунтування специфіки фінансових правопорушень, протидія яким здійснюється засобами адміністративного права.

Виклад основного матеріалу

Тандем фінансової та економічної сфер життєдіяльності українського суспільства не випадковий.

Законодавець у Постанові Верховної ради України «Про основні засади і напрями становлення економіки України в кризовий період» від 15 червня 1994 р. № 61/94-ВР визнав економічні засади розвитку

суспільства основою для функціонування нашої держави як незалежної та суверенної загалом. При цьому стратегія соціально-економічних перетворень з огляду на потребу поглиблення прогресивного розвитку суспільства в аспекті домінування людиноцентристських начал визначає своєю метою в економічній частині – формування високо-розвинутої фінансової інфраструктури [1].

Тлумачні словники визначають економіку як систему відносин виробничого та невиробничого характеру, що забезпечують економічний базис визначеного суспільного ладу [2, с. 79]. При цьому пріоритетне місце серед економічних відносин займають відносини щодо виробництва, розподілу, обміну, споживання товарів чи послуг. Можливість розподілу, обміну, споживання неодмінно пов'язана з кількісним виміром економічних явищ та грошовою формою [3, с. 36].

Економічна система держави є складною системою, в якій фінансам відведено провідне місце. Саме останні забезпечують гарантування належного формування та використання фондів фінансових ресурсів, задоволення інтересів суспільства та окремих громадян. Вони виступають сукупністю грошових відносин, в ході яких виникають і використовуються фонди грошових коштів, метою яких є відшкодування витрат, що пов'язані із процесом виробництва та реалізації державою її функцій [4, с. 291].

Як слушно стверджують вітчизняні науковці, фінанси в будь-яких типах економічних систем формуються тоді, коли реалізується процес формування і використання фондів грошових засобів, тобто фінансових ресурсів [5].

Більшість вітчизняних науковців визнають економічну безпеку держави чи певної юридичної особи як широку категорію, неодмінним елементом якої є фінансова безпека, з огляду на те, що в умовах переходу до ринкової економіки актуалізувалися економічні інтереси щодо удосконалення бюджетної, грошово-кредитної, податкової системи [6, с. 33].

Однак сфера економіки не вичерпується винятково сферою фінансів. Це набагато ширше коло відносин, зав'язків, інституцій та інститутів.

Економічну систему складає упорядкована сукупність зв'язків між суб'єктами економіки. Вона охоплює різні інститути та інституції, правила, закони позиції, устої поведінки [7, с. 20-23].

Як слушно зазначає Р. Міхель, вона є сукупністю економічних компонентів та елементів національного господарства, які базуються на національних цінностях, визначаються соціальним становищем та іншими чинниками [8, с. 17].

Надзвичайно важливим є вплив держави на економічну систему задля забезпечення свободи і добробуту суспільства. В. Окейн деталізував регулюючі засади такого впливу. Серед них цей автор виокремлював створення перешкод для спотворення ринкових процесів, формування незалежної від держави системи ринкового ціноутворення, гарантування доступності та відкритості ринку, захисту приватної власності, свободи господарських договорів, перешкоджання монополізму, тощо [9, с. 335-378].

Незважаючи на визнання пріоритету формування в державі вільної ринкової економіки, вченими всіляко заперечувалася доцільність позбавлення сфери економіки державного впливу. Ними стверджувалося про потребу помірною державного втручання як певного синтезу вільного та соціально обов'язкового суспільного устрою [10, с. 234].

Вітчизняними та іноземними економістами стверджується про доцільність застосування цілої системи засобів державного впливу на економічні процеси. Серед таких монетарні та фіскальні інструменти, засобів політики зростання, серед яких інновації та інвестиції, тощо [11, с. 36-39; 8, с. 47].

Проте низка важливих засобів впливу держави на економічну систему, економічні процеси перебуває в площині адміністративно-правового регулювання. Вони служать інструментами забезпечення збалансованих економічних процесів в державі та можливості реалізації державою економічних засобів впливу на економічні процеси, про які вже було згадано.

Вони є запорукою протидії адміністративним деліктам, що стосуються організаційно-економічних, виробничих відносини,

відносини власності, функціонування усього господарського механізму держави.

Особливо важливими сферами економічних відносин, в яких вчиняються адміністративні делікти є сфери промисловості, будівництва та використання паливно-енергетичних ресурсів (глава 8 КУпАП), торгівлі, громадського харчування, сфера послуг (глава 12 КУпАП), власності (глава 6 КУпАП), сільського господарства (Глава 9 КУпАП), тощо. Саме ці сфери визначені законодавцем як такі, що здатні завдати найбільшої шкоди економічним відносинам в державі та закладені у зміст КУпАП задля формування дієвих засобів протидії таким деліктам.

Як правило такі делікти вчиняються з корисливою метою.

Суб'єктами вчинення адміністративних деліктів в економічній сфері, визначених в КУпАП, є громадяни та в окремих випадках – посадові особи.

Деліктна діяльність громадян у сфері економіки може стосуватися порушення нормативних вимог щодо будівництва, визначених законом стандартів і правил в ході його здійснення (ст. 96 КУпАП), планування і забудови територій (ст. 96-1 КУпАП), нерационального використання паливно-енергетичних ресурсів (ст. 101-1 КУпАП), вимог щодо комерційного обліку води (ст. 103-3 КУпАП), пошкодження насаджень суб'єктів господарювання, що функціонують в сфері сільського господарства (104 КУпАП), вчинення експортно-імпорتنних операцій без проходження фітосанітарного контролю (ст. 106 КУпАП), торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами (ст. 156 КУпАП), провадження господарської діяльності (ст. 164 КУпАП), недобросовісної конкуренції (ст. 164-3 КУпАП), здійснення заборонених видів господарської діяльності (ст. 164-16 КУпАП), зловживання монополічним становищем на ринку (ст. 166-1 КУпАП), ліцензування господарської діяльності (ст. 166-12 КУпАП), тощо.

Як правило, делікти посадових осіб пов'язані з неналежним виконанням посадових обов'язків у сфері будівництва, промисловості (наприклад щодо експлуатації паливо- та енерговикористовуючого устат-

кування (ст. 102 КУпАп)), санітарних та карантинних вимог у сфері сільського господарства, дискримінації підприємців органами влади і управління (ст. 166-3 КУпАп), тощо.

Вченими відзначається, що деліктна діяльність у сфері економіки завдає реальної майнової шкоди державі чи окремими суб'єктам господарювання, зумовлена, як правило, бажанням правопорушника отримати певну майнову вигоду, тісно пов'язана з реалізацією компетенції та повноважень технічно-облікового, фінансово-облікового та контрольно-управлінського характеру, вони, як правило, відзначаються тривалим перебігом вчинення, високим ступенем латентності, спрямовані на заподіяння шкоди економіці та порядку управління в економічній сфері, пов'язані з тіньовою економікою та корупційними діяннями [12; 13].

Основною групою адміністративних правопорушень у сфері економіки є ті, що стосуються фінансово-правових відносин. Основним напрямом застосування засобів адміністративного права у фінансово-правовій сфері є правоохоронний, пов'язаний з цілеспрямованим впливом на посадових осіб та окремих громадян задля попередження, припинення таких проступків та застосування адміністративного покарання за їх вчинення.

Сучасна система адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у фінансовій сфері в Україні спрямована на захист фінансових прав громадян, юридичних осіб та інтересів держави широкого кола деліктів, які створюють загрозу фінансовій стабільності, безпеки держави, гарантованості фінансових прав фізичних та юридичних осіб.

Система цих засобів стосується регулювання мобілізації (формування), розподілу (перерозподілу), використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, зокрема адміністративних правопорушень, деталізованих у КУпАп (статті 163-1, 163-2, 163-3, 163-4, 164-1, 164-2, 164-12 КУпАп)), та фінансових правопорушень, склад яких визначено в змісті Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, закону України «Про застосуван-

ня реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.1995 № 265/95-ВР та інших нормативно-правових актів фінансового характеру і адміністративних проступків у фінансовій сфері, деталізованих в КУПАП.

Законодавець закріплює можливість здійснювати перевірку грошових та бухгалтерських документів, звітів, кошторисів, що містять дані про надходження і витрачання коштів, проводити перевірки фактичної наявності цінностей, вимагати надання результатів інвентаризацій основних фондів, обліку товарно-матеріальних цінностей, результатів розрахунків, реалізовувати огляд речей, контролю якості формування показників бюджетів місцевого самоврядування, інформації про потреби закупівлі, інформація про технічні і якісні характеристики предмета закупівлі, його вартість при наданні адміністративних послуг, відвідування підприємств, установ і організацій, призупиняти видаткові операції, тощо. Спрямовані такі дії на припинення протиправної діяльності та встановлення осіб, які порушують порядок здійснення фінансових операцій.

Висновки

Зважаючи на сказане, посилення протидії правопорушенням у фінансово-економічній сфері потребує перегляду сучасної системи засобів адміністративно-правового впливу на цю сферу задля усунення чинників, що зумовлюють деліктну поведінку особи, подолання недосконалості нормативно-правової основи цієї протидії, корупційних проявів у фінансово-економічній сфері, розширення контрольних повноважень органів публічного управління, удосконалення кадрової роботи, методичного, фінансового, технічного забезпечення діяльності суб'єктів профілактики таких деліктів, обміну інформацією між органами публічного управління у цій сфері. Особливої уваги заслуговує перегляд засобів протидії деліктам фінансово-правового характеру як вагомої складової деліктної поведінки у сфері економіки загалом.

Література

1. Про основні засади і напрями становлення економіки України в кризовий період: Постанова Верховної ради України від 15 червня 1994 р. № 61/94-ВР. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/F006100>.

2. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с.

Ванькович Д. В. Теоретико-методологічні засади та механізм реалізації фінансової політики в Україні: дис. ... доктора економ. наук: 08.00.08. Львів, 2015. 425 с. URL: <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/disVankovych.pdf>.

Пилипенко І. І., Бондарук Т. Г., Момотюк Л. Є., Ігнатова І. С. Фінанси [навчальний посібник-практикум]: К.: ДП «Інформаналіт. агенство», 2013. 307 с.

Василик О. Д. *Теорія Фінансів*: підручник. Київ: НІОС, 2000. 416 с. URL: <https://library.if.ua/book/35/2318.html>.

Єрмошенко М. М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. Київ, 2010. 232 с.

Грінченко А. Ю. Особливості формування економічної безпеки в трансформаційній економіці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. № 28/2017 С. 20-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2017_32_6.

Міхель Р. В. Вплив соціально-ринкової економіки Німеччини на формування економічної системи ЄС : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Львів, 2014. 205 с.

Walter Eucken Grundsätze der Wirtschaftspolitik. Tübingen, 2004. 398 p.

Ковальчук В., Сарай М. Економічна думка в минулому і сьогодні: навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2000. 361 с.

Boettmann A., Fasbender K. Social Market Economy - Experiences in the Federal Republic of Germany and Considerations on its Transferability to Developing Countries, Hamburg 1990. 185 p.

Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/116-ekonomchna-zlochinnst-v-ukrain-kravchuk-sy.html>.

Скакун Т. О. Економічні злочини: сутнісні ознаки та криміналістичний аналіз

їх вчинення. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6195>.

Комарницька І.І.

**COUNTERACTION TO OFFENSES
IN THE FINANCIAL AND ECONOMIC
SPHERE BY MEANS OF ADMINISTRATIVE
LAW**

The article is devoted to the analysis of the category of offenses in the financial and legal sphere, the definition of their specifics, the main features of counteracting such torts by means of administrative law in Ukraine.

The purpose of the article is to study the fight against crime in the financial and economic sphere by means of administrative law.

The methodological basis was general and special methods of scientific knowledge, including empirical, systemic, formal and other.

The scientific novelty of the article is that it formed a number of new conclusions about the features of the financial and economic sphere and the types of administrative torts committed in it. The substantiation of the specifics of financial offenses, which are counteracted by means of administrative law, was further developed.

Particular attention is paid to the analysis of approaches to understanding the content of the financial and economic sphere and detailing the torts that may arise in it. The specifics of counteraction to offenses in the financial sphere as a kind of economic offenses in Ukraine and the implementation of administrative and legal means of counteracting these torts are determined. The existing system of instruments of administrative and legal human rights influence in Ukraine is comprehensively reflected.

It has been found that the economic system of the state is a complex system in which finance is given a leading place. It is the latter that ensure the proper formation and use of funds of financial resources, the satisfaction of the interests of society and individual citizens.

A number of important means of influencing the state on the economic system, economic processes is in the plane of administrative and legal regulation. They serve as tools to ensure balanced economic processes in the state and the possibility of state implementation of eco-

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу категорії правопорушень у фінансово-правовій сфері, визначенню їх специфіки, основних особливостей протидії таким деліктам засобами адміністративного права в Україні. Особлива увага присвячена аналізу підходів до розуміння змісту фінансово-економічної сфери та деталізації деліктів, що можуть у ній виникати. Визначено специфіку протидії правопорушенням у фінансовій сфері як різновиду економічних правопорушень в Україні та реалізації адміністративно-правових засобів протидії цим деліктам. Комплексно відображено наявну в Україні систему інструментів адміністративно-правового правозахисного впливу.

Ключові слова: правопорушення, фінансово-економічна сфера, засоби адміністративного права, протидія, адміністративна відповідальність, фінансово-правові відносини.

conomic means of influencing economic processes.

Particularly important areas of economic relations in which administrative offenses are committed are industry, construction and use of fuel and energy resources, trade, catering, services, property, agriculture, and so on.

It is established that strengthening the counteraction to offenses in the financial and economic sphere requires overcoming the imperfection of the legal framework of this counteraction, expanding the control powers of public administration bodies, improving personnel work, methodological, financial, technical support of such delinquency entities, information exchange between bodies. public administration in this area.

Key words: offenses, financial and economic sphere, means of administrative law, counteraction, administrative liability, financial and legal relations.